

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЛОДОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ РЕГІОНУ

Богатов А.Г.

Висвітлено основні напрями інноваційної діяльності підприємств плодощового підкомплексу Миколаївської області.

Постановка проблеми. Миколаївська область має значний природно-економічний потенціал для розвитку плодощового підкомплексу. Природні умови є сприятливими для виробництва продукції плодощових культур та їх сортів, що мають обмежений ареал вирощування в інших регіонах України і в сусідніх державах. Позитивним для розвитку підкомплексу є наявність потужної плодощової бази і значний попит на плоди і продукти їх промислової переробки великої кількості споживачів. Але в сучасних умовах, об'єктивно оцінюючи стан у плодощовстві, необхідно визнати, що нині тут мають місце негативні тенденції спаду виробництва та його ефективності.

За період з 1990 року по 2007 рік відбулося скорочення багаторічних насаджень у всіх категоріях господарств на 31,9 %, у сільськогосподарських підприємствах на 34,1% у господарствах населення - 28,9%. Значно знизилася врожайність плодощових культур. У деяких садівничих господарствах вона складає 7-10 ц з га. При цьому за період з 1996 року по 2008 рік собівартість зросла майже в 3,2 рази, а ціна реалізації в 2,8 рази. Плодощовство перетворилося в низько рентабельну галузь 6,1%. Зменшення виробництва плодощової продукції позначилося на зменшенні обсягів виробництва і зниженні ефективності плодощової переробки підприємств рентабельність у середньому 20,6%.

Вирішити проблему підвищення ефективності плодощового підкомплексу можна тільки на основі переведення галузі на інноваційний шлях розвитку.

Стан вивчення проблеми. Проблемам інноваційної діяльності в садівничстві присвячені роботи П.Ф. Дуброви, О.Ю. Єрмакова, В.А. Рульєва, О.М. Шестопаля, В.В. Юрчишина та інших учених-економістів.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення результатів досліджень щодо напрямів використання інновацій у плодощовому підкомплексі.

Виклад основного матеріалу. Під інноваційними процесами в плодощовому підкомплексі варто розуміти сукупність послідовних і

узгоджених дій на основі останніх досягнень науки та передового досвіду, які:

- орієнтовані на нововведення в сфері виробництва, переробки, зберігання, реалізації і транспортування свіжої та переробленої плодової продукції;
- спрямовані на поліпшення кількісних і якісних характеристик розвитку підкомплексу;
- забезпечують йому високу адаптивність у конкурентному ринковому середовищі та стабільність економічного росту [1].

Отже, можна зробити висновок, що відновлення і розвиток плодопродуктового підкомплексу регіону на основі реалізації інновацій неможливе без високого рівня розвитку аграрної науки, з одного боку, і фінансової та матеріально-технічної допомоги з боку держави з впровадження науково-технічних розробок, з іншого.

Головною метою розвитку інноваційної діяльності у плодопродуктовому підкомплексі є адаптація його підприємств до умов ринку на основі постійного удосконалення технологічного процесу та досягнення позитивного ефекту у вигляді комерційної вигоди та соціального блага.

Організаційно-економічними умовами створення і формування інноваційної продукції підкомплексу слід вважати:

- повне забезпечення необхідних умов для постійного відтворення інноваційної продукції (сортів, технологій, технічних рішень, наукових рекомендацій та ін.) на конкурсних засадах науковими установами УААН, вищими навчальними закладами;
- правова захищеність інтелектуальної власності наукових установ та навчальних закладів, окремих науковців щодо реалізації науково-технічної продукції;
- організація постійної інформації про наявну науково-технічну продукцію, широка і достовірна пропаганда і реклама;
- розробка економічного механізму діяльності ринку інновацій (матеріали визначення цін на науково-технічну продукцію, порядок фінансування науково-дослідних робіт, система оподаткування новітніх розробок);
- створення організаційної системи впровадження інноваційної продукції в галузі (організація науково-виробничих об'єднань, науково-виробничих систем, розвиток регіональних центрів агропромислового виробництва УААН, учбово-виробничих господарств Міносвіти України);
- державне сприяння і підтримка впровадження інновацій у виробництво (пільгове кредитування підприємств, зниження на перших етапах впровадження інновацій податкового тиску та ін.) [3].

Вступ України до СОТ значно посилює потребу плодопродуктового підкомплексу до впровадження інновацій. Посилення конкуренції за ринки збуту плодоконсервної продукції обумовлює одночасне підвищення якості продукції та зниження її собівартості. Але все це неможливе без інноваційної діяльності складових плодопродуктового підкомплексу регіону. Разом з тим, інноваційний розвиток підкомплексу - це досить складна економічна система, що припускає наявність комплексу матеріально-технічних засобів, які забезпечують обслуговування інноваційної діяльності.

На нашу думку, в сучасних умовах у плодопродуктовому підкомплексі можливе використання наступного інноваційного механізму. У першу чергу в регіоні сформувати науковий підрозділ інституту садівництва УААН (науково-дослідна станція, лабораторія, відділ), діяльність якого на початковому етапі фінансується за рахунок бюджетних коштів, а через декілька років, тобто після одержання першого реального доходу від впровадження інновацій – і за рахунок організацій підкомплексу. Даний науковий підрозділ здійснює як власні наукові дослідження із селекції плодкових культур, технології їхнього вирощування, переробки, зберігання та реалізації плодової продукції, так і здійснює пошук інновацій у вітчизняній та закордонній науці. Проте спиратися лише на науку недостатньо - необхідний відповідний відділ впровадження інновацій і перевірки результативності їхньої реалізації.

З іншого боку, підприємства плодопродуктового підкомплексу, які орієнтовані на впровадження інновацій, повинні мати певні пільги з боку держави, особливо на першому етапі інноваційної діяльності. Ці преференції повинні бути закріплені у відповідних нормативно-правових актах. Правові заходи є складовою частиною інноваційної політики держави, що включає, крім того, ще й організаційно-економічні та соціальні умови.

Ефективність інноваційної діяльності можлива тільки на основі скоординованих дій великого кола зацікавлених осіб. Тому, на нашу думку, доцільно розробити відповідну цільову Програму інноваційної діяльності плодопродуктового підкомплексу регіону, у якій би знайшли відбиття як безпосередньо комплекс реалізованих заходів і конкретні відповідальні особи, так і фінансування, матеріально-технічні засоби та терміни реалізації інновацій.

Серед основних елементів інноваційно-інвестиційних технологій виробництва плодів для південного регіону, зокрема для Миколаївської області, слід виділити такі: карликова підщепа М-9, інтенсивні сорти, оздоровлені кронавані саджанці з високим місцем окулірування, гарантоване водозабезпечення із підживленням мінеральними добривами

та встановлення індивідуальних підпор біля кожного дерева чи шпалери, інтегрована система захисту рослин, строк експлуатації 12-15 років.

Дослідженнями встановлено, що деякі господарства почали закладати інтенсивні насадження, а саме ВАТ «Зелений Гай», ВАТ «Підгур'ївське», ФГ «Золота рибка» на підщепі М-9 з 2003-2005 років, які показують гарні результати (табл. 1).

Розрахунки таблиці 1 вказують на те, що у ВАТ «Зелений Гай» за схемою посадки 4x2м на середньорослій підщепі ММ-106 виявлено за комплексним показником найефективніший сорт Голден Делішес (1,68 за виробничими витратами і за капітальними вкладеннями 1,70). При цьому на 1 грн. виробничих витрат по цьому сорту одержано додатково 2,81 грн. прибутку. Зокрема, по сортам Флоріна і Фрідом було одержано додатково 2,64 і 2,49 грн. прибутку відповідно, а найменше по сорту Ренет Симиренка (1,91 грн.). Так, усі сорти яблук, крім Ренет Семерики, не поступаються сорту Глостер (контроль), про що свідчить розрахований комплексний показник.

За схемою посадки 5x3м і 5x1,5м на ММ-106 по досліді виявлено найефективніший сорт Айдаред (1,18), а сорт Ренет Симиренка поступається перед сортом Голден Делішес (контроль).

Зазначимо, що у ФГ «Золота рибка» набагато кращі показники по ефективності виробничих витрат і капітальних вкладень порівняно з ВАТ «Зелений Гай», що обумовлено у першу чергу впровадженням інноваційних технологій у садівництві. Найбільш висока ефективність 1 грн. виробничих витрат при плодоношенні саду простежується по сорту Голден Делішес на підщепі М-9 зі схемою посадки 4x1,25м (4,24 грн. додаткового прибутку), а на 1грн капітальних вкладень 0,82 грн. відповідно. Такі сорти, як Еліза і Чемпіон поступаються сорту Голден Делішес, але перевищують сорт Лігол (контроль).

У ФГ «Золота рибка» Первомайського району переважно інтенсивні насадження. Так, при схемі посадки 4x1,5м (1667 дерев на 1 га) найкращим сортом по ефективності виробничих витрат з розрахунку на 1 грн. виявлено Джона-голд (5,77 грн. додаткового прибутку). Цей сорт є найкращим і по ефективності капітальних вкладень (0,93 грн. додаткового прибутку).

Отже, дослідженнями по садівницьким господарствам різних форм власності виявлено, що зі збільшенням дерев на 1 га від 685 до 1960 при наявності фінансових ресурсів і необхідної кількості трудових ресурсів та дотримання технології виробництва, є ймовірність ефективного ведення садівництва в регіоні. Тому ми вважаємо, що садівницьким господарствам регіону доцільно використовувати комплексний (інтегральний) показник економічної ефективності для вірогідного виявлення найефективнішого сорту, що дасть можливість у подальшому використовувати ті технології

Таблиця 1

Комплексний (інтегральний) показник економічної ефективності сортів яблуні на підщепі ММ-106, М-9, М-26, Р-60 у садівницьких підприємствах Миколаївської області за 2002-2007 рр.*

Сорт	Врожайність		Прибуток на 1 грн. виробничих капітальних витрат вкладень				Комплексний показник ефективності (добуток індексів)	
	ц з 1 га	індекс	грн.	індекс	грн.	індекс	за виробничими витратами	за капітальними вкладеннями
ВАТ «Зелений Гай» (підщепа VIM-106, схема посадки 4x2м)								
Глостер (контроль)	152,4	1,00	2,04	1,00	0,38	1,00	1,00	1,00
Аврора	171,3	1,12	2,51	1,23	0,46	1,21	1,38	1,36
Голден Делішес	185,7	1,22	2,81	1,38	0,53	1,39	1,68	1,70
Ренет Смиренка	145,4	0,95	1,91	0,94	0,35	0,92	0,89	0,87
Флоріна	182,2	1,19	2,64	1,29	0,49	1,29	1,54	1,54
Фрідом	174,3	1,14	2,49	1,22	0,46	1,21	1,39	1,38
Джонаголд	176,2	1,16	2,38	1,17	0,45	1,18	1,36	1,37
Схема посадки 5x3м								
Голден Делішес (контроль)	127,4	1,00	1,95	1,00	0,32	1,00	1,00	1,00
Айдаред	137,2	1,08	2,13	1,09	0,35	1,09	1,18	1,18
Ренет Смиренка	115,8	0,91	1,66	0,85	0,27	0,84	0,77	0,76
Схема посадки 5x1,5м								
Глостер (контроль)	144,3	1,00	2,06	1,00	0,35	1,00	1,00	1,00
Айдаред	205,8	1,43	3,37	1,64	0,58	1,66	2,35	2,37
Аврора	168,7	1,17	2,58	1,25	0,44	1,26	1,46	1,47
ФГ «Золота рибка» (підщепа М-9, М-26, схема посадки 4x1,25								
Лігол (контроль)	208,0	1,00	2,90	1,00	0,56	1,00	1,00	1,00
Чемпіон	236,7	1,14	3,43	1,18	0,67	1,20	1,35	1,37
Еліза	213,7	1,03	3,00	1,03	0,58	1,04	1,06	1,07
Голден Делішес	280,0	1,35	4,24	1,46	0,82	1,46	1,97	1,97
Підщепа М-9, М-26, Р-60, схема посадки 4x1,5								
Лігол (контроль)	197,3	1,00	3,93	1,00	0,63	1,00	1,00	1,00
Еліза	203,0	1,03	4,07	1,40	0,66	1,05	1,44	1,08
Рубінстар	187,3	0,95	3,68	1,27	0,59	0,94	1,21	0,89
Джонаголд	271,0	1,37	5,77	1,99	0,93	1,48	2,73	2,03

* Джерело: Розраховано автором самостійно на основі проектно-кошторисної документації господарств із закладання саду та будівництва краплинного зрошення, технологічні карти та аналітична інформація за сортами.

Яскравим прикладом використання інноваційних технологій є діяльність ТОВ «Сандора». З початку своєї діяльності, за підтримки компанії «Тетра Пак», товариство «Сандора» а одним з перших в Україні випустило соки в картонному пакуванні, що вважалося привілеєм лише іноземних компаній, ТОВ набагато раніше своїх конкурентів

запропонувало ринку пакет із кришкою. Деякі інновації ТОВ «Сандора» використовувало взагалі першим у світі. Наприклад, компанія обладнало півторалітровий пакет ТВА Slim кришкою, що закручується, SlimCap замість звичайної кришки-клапана ReCap3.

Зараз ТОВ «Сандора» і компанія «Тетра Пак» реалізують ще один великий спільний проект, що одержав назву «2010». Основним завданням є оптимізація портфеля пакувальних рішень, що використовуються ТОВ «Сандора». Так, для порційного пакування обрані пакети Tetra Brik Aseptic (формати Slim і Base, об'єм 200 мл). Крім того, використовується унікальний для України варіант ТВА 250 ml. Дитячі соки ТМ «Сандорик» розливаються в Tetra Wedge Aseptic - ТОВ «Сандора» стала першою і поки єдиною компанією в Україні, що використовує цей формат. Сімейне пакування буде представлена пакетами Tetra Brik Aseptic Slim різних об'ємів (1 літр, 1,5 літра й 2 літри), а також Tetra Prisma Aseptic обсягом 1 літр.

Крім виробничої сфери інновації запроваджено в сфері маркетингу товариства. По-перше, було переформовано портфель сокових брендів. У вересні 2007 році компанія «Сандора» почала виробництво продукції під ТМ «Сандора Мультиактив» - першого, і, на сьогоднішній день, єдиного на українському ринку сокового продукту, збагаченого натуральними рослинними екстрактами. Унікальність даного продукту полягає у взаємодоповнюючій корисній дії на організм фруктів, ягід і натуральних рослинних екстрактів. Інновація представлена трьома смаками: тропічним мультифруктовим нектаром з екстрактом білого чаю; нектаром з червоних ягід з екстрактом женьшеню; нектаром з рожевого грейпфруту з екстрактом лимоннику.

По-друге, компанія увійшла до нового для себе сегменту холодного чаю. Продукти, об'єднані під ТМ SANDAY, не містять консервантів і фарбників. А натуральні соки у складі напоїв роблять вгамування спраги не просто смачним, але й корисним. Продукти розливаються в зручну ПЕТ-упаковку, виготовлену за унікальною технологією BEST ASEPTIC. Завдяки ній пластикова пляшка стає менш прозорою, що надійніше захищає напій від сонячного світла і дозволяє довше зберігати якість продукту.

Висновки. Таким чином, на підставі проведених досліджень можна зробити наступні висновки:

- головною метою розвитку інноваційної діяльності в плодопродуктовому підкомплексі регіону є адаптація його підприємств до умов ринку на основі постійного вдосконалення технологічного процесу і досягнення позитивного ефекту у вигляді комерційної вигоди і соціального блага;

- посилення конкуренції за ринки збуту плодоконсервної продукції
У зв'язку зі вступом України до СОТ обумовлює необхідність одночасного підвищення якості плодоконсервної продукції і зниження її собівартості. А це не можливе без інноваційної діяльності складових плододуктового підкомплексу регіону;

- складові плододуктового підкомплексу регіону, які орієнтовані на впровадження інновацій, повинні мати певні пільги з боку держави, особливо на першому етапі інноваційної діяльності. Правові засади є складовою частиною інноваційної політики держави, що містить ще й організаційно-економічні та соціальні умови;

- ефективність інноваційної діяльності можлива тільки на основі скоординованих дій великого кола зацікавлених осіб на основі відповідної цільової Програму інноваційної діяльності плододуктового підкомплексу регіону, у якій би знайшли відбиття всі аспекти інноваційного розвитку.

Література

1. Даций О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.

2. Макаренко П.М., Васильєва Н.К. Механізми інноваційного оновлення аграрного сектора України // Агроінком. – 2005. – № 1–2. – С. 64–69.

3. Рульєв В.А. Інноваційний розвиток промислового садівництва в регіоні // Інноваційна модель соціально-економічного розвитку Запорізького регіону. Зб. наук. пр. 1 наук.-практ. конф. 29.05.2003 р. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2003. – С. 229–233.

4. Соловійов В.П. Інноваційна політика регіонального розвитку в Україні // Інноваційна діяльність в системі державного регулювання. 4.1: Матеріали Міжнар. практи. конф. – Івано-Франковськ, 1999. – С. 31–34.

Abstract

Bogatov A.

The basic directions of innovative activity in regions subcomplex of fruitproduction

The basic directions of innovative activity of fruitfarming in the Nikolaev region is under research.